

Пристап на управување со безбедносниот сектор кој ги зема предвид жените, мирот и безбедноста

Оваа политика објаснува како примената на начелата за *добро управување со безбедносниот сектор и спроведувањето на реформа на безбедносниот сектор* (РБС) може да помогнат во остварување на целите од Агендата за жени, мир и безбедност (ЖМБ).

Во изминатата деценија, системот на ОН и голем број држави и меѓународни чинители препознаа дека РБС треба да биде родо-одговорна, така што би се идентификувале и адресирале различните безбедносни и правни потреби на жените и мажите, на девојчињата и момчињата, во различни делови од заедницата. Во некои програми за РБС утврдени се приоритети со цел унапредување на учеството на жените во безбедносниот сектор. Истовремено, постои потреба од зголемување на ангажираноста на заедницата во однос на ЖМБ за прашања поврзани со управувањето со безбедносниот сектор. Оваа политика смета дека преку согледување на ЖМБ низ призмата на управувањето со безбедносниот сектор може да се откријат клучните бариери и двигателите на промени.

Оваа политика:

- ◆ ги објаснува начелата на добро управување со безбедносниот сектор
- ◆ истражува како управувањето со безбедносниот сектор и РБС се разработени во рамки на Агендата за ЖМБ
- ◆ покажува како пристапот на управување со безбедносниот сектор може да послужи како катализатор за трансформативната и одржана промена неопходна за реализирање на Агендата за ЖМБ.

Што претставува добро управување со безбедносниот сектор?

Со терминот „управување со безбедносниот сектор“ се опишани формалните и неформалните влијанија на сите структури, институции и чинители вклучени во обезбедувањето, раководењето и надзорот на безбедноста и правдата, како на национално, така и на локално ниво. Управувањето од аспект на квалитет може да биде добро или лошо. Добро управување со безбедносниот сектор се постигнува кога следниве начела за добро управување се применуваат во рамки на безбедносниот и правосудниот сектор на една држава.¹

- ♦ **Отчетност:** Постојат јасни очекувања во однос на обезбедувањето безбедност. Независните органи надгледуваат дали тие очекувања се исполнети и изрекуваат санкции доколку не се. Безбедносниот и правосудниот сектор имаат одговорност за исполнување на различните потреби на сите делови од населението.
- ♦ **Транспарентност:** Информациите се слободно достапни и пристапни за оние кои ќе бидат засегнати од одлуките и од нивното спроведување.
- ♦ **Владеење на правото:** Сите лица и институции, вклучително и државата, подлежат на закони кои се јавно познати, кои објективно се спроведуваат и кои се усогласени со меѓународните и националните норми и стандарди за човекови права. Владењето на правото наложува еднаквост во пристапот до правда за сите: жени, мажи, момчиња, девојчиња и лица со различни родови идентитети.
- ♦ **Учество:** Сите лица од сите профили, без оглед на разликите во однос на пол, род, родов идентитет или сексуална ориентација, имаат можност да учествуваат во носењето одлуки што се однесуваат на безбедноста и правдата (и тоа непосредно или преку претставнички институции) и во институциите од безбедносниот и правосудниот сектор.
- ♦ **Одговорност:** Институциите од безбедносниот и правосудниот сектор одговараат на различните безбедносни потреби на сите делови од населението, земајќи ги соодветно предвид (но без негативна дискриминација врз основа на) пол, род, родов идентитет и сексуална ориентација.
- ♦ **Ефективност:** Институциите на безбедносниот и правосудниот сектор ги извршуваат своите улоги, одговорности и мисии со висок професионален стандард, вклучително и во однос на задоволувањето на различните потреби на сите делови од населението.
- ♦ **Ефикасност:** Институциите на безбедносниот и правосудниот сектор ги искористуваат најдобро што може јавните ресурси во извршување на нивните улоги, одговорности и мисии.

За исполнување на секое од овие начела, неопходно е да се земат предвид општествената моќ и нееднаквоста. Поточно, за постигнувањето одговорност, *ефективност*, *учество*, и за објективност и усогласеност со стандардите за човекови права предвидени со владењето на правото, *неопходно е безбедносниот и правосудниот сектор активно да применуваат родова перспектива и да ја унапредуваат родовата рамноправност.*

Ако доброто управување со безбедносниот сектор е целта, тогаш РБС или трансформацијата на безбедносниот сектор, е начинот како да се постигне тоа. РБС подразбира политички и технички процес на промена со примена на начелата за добро управување во безбедносниот и правосудниот сектор.² Овој процес вклучува подобрување на државната и човековата безбедност на тој начин што обезбедувањето, раководењето и надзорот над безбедноста ќе се направат поефективни и поотчетни, во склоп на демократска цивилна контрола, владење на правото и унапредување на човековите права, вклучително и родова рамноправност. РБС се однесува на сите државни и недржавни чинители вклучени во обезбедувањето, раководењето и надзорот над безбедноста и ја истакнува поврзаноста помеѓу нивните улоги, одговорности и активности за подобрување на отчетноста и управувањето. РБС, исто така, вклучува аспекти на обезбедување, раководење и надзор над правосудниот систем.

РБС може да вклучува широк спектар на различни реформски активности што ги опфаќаат сите политички и технички аспекти на безбедноста и правдата, вклучително законодавни иницијативи, креирање политики, подигнување на свеста и кампањи за јавно информирање и градење на раководни и административни капацитети. Иако процесите на РБС може да вклучуваат најразлични национални и меѓународни чинители, тие се над сите национални процеси и државата треба да ги чувствува како свои со цел тие да бидат успешни и одржливи. Активностите за РБС на институционално ниво може да вклучуваат изработка на политики и процедури и градење капацитети за подобрување на обезбедувањето на безбедност и правда, како и внатрешен и надворешен надзор над безбедносниот и правосудниот сектор.

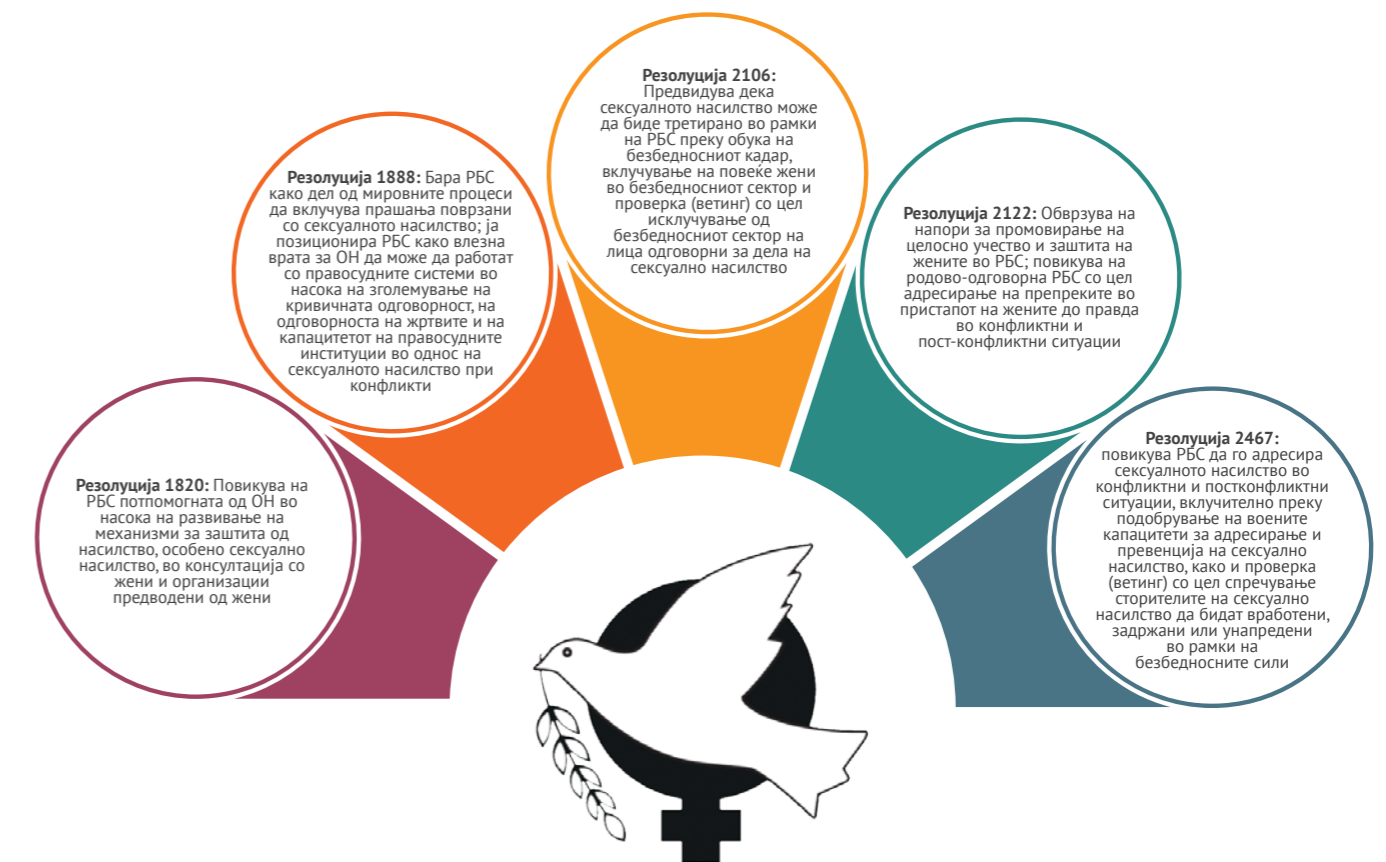
Иако честопати постојат приоритети во однос на РБС во рамки на донаторската поддршка за пост-конфликтни или кривични држави, квалитетот на управувањето со безбедносниот сектор е релевантен во секој контекст, вклучително и во развиените држави и стабилните демократии. Исто како Агендата за ЖМБ, РБС не претставува исклучиво сет на приоритети за земји што се соочуваат или излегуваат од конфликт.

Доброто управување со безбедносниот сектор и РБС се подетално објаснети во серијата документи на DCAF за реформа на безбедносниот сектор.

Како што се дискутира во продолжение, голем дел од предизвиците за остварување на заложбите кон Агендата за ЖМБ, документирани низ глобалните рецензии и анализи, може да се надминат само со тежнеење кон добро управување со безбедносниот сектор. Оттука, постигнувањето добро управување со безбедносниот сектор и целосната реализација на Агендата за ЖМБ треба да се сфатат како заемно зајакнувачки процеси. Добрите практики кои произлегуваат од начелата за добро управување со безбедносниот сектор ќе помогнат во остварувањето на Агендата за ЖМБ преку поставување на темелите неопходни за да дојде до значајна промена.

Како Агендата за ЖМБ ги препознава РБС и доброто управување со безбедносниот сектор?

Пет од десетте резолуции на Советот за безбедност на ОН за ЖМБ експлицитно упатуваат на РБС (видете на Слика 1). Четири од овие резолуции ја поврзуваат РБС со превенција и одговор на сексуално насилство при конфликти. Тие укажуваат дека РБС вклучува активности за зајакнување на заштитата на жените и девојчињата од сексуално насилство, подобрување на начинот на кој безбедносниот и правосудниот сектор спречуваат и реагираат на сексуално насилство и справување со неказливоста. Вклучувањето на повеќе жени во безбедносниот сектор е идентификувано како приоритет за РБС преку кој се адресира сексуалното насилство, како што е и проверката (ветингот) на постојните и на потенцијалните членови на безбедносниот сектор. Од холистичка перспектива, резолуцијата за ЖМБ на Советот за безбедност на ОН смета дека РБС треба да помогне во остварувањето заштита на жените од насилство, учество на жените и нивен пристап до правда.

Слика 1: Упатувања на РБС во резолуциите за ЖМБ на Советот за безбедност на ОН

Исто така, кога во 2014 година Советот за безбедност на ОН ја усвои Резолуцијата 2151 за РБС, ја истакна важноста за еднакво и ефективно учество на жените и нивна вклученост во процесите за РБС, важноста за вклучување повеќе жени во безбедносниот сектор и важноста на процесите на проверка (ветинг) со цел исклучување на сторителите на сексуално насилство.

Покрај овие конкретни упатувања на РБС, безбедносниот и правосудниот сектор се идентификувани во рамки на резолуциите за ЖМБ на Советот за безбедност на ОН како сектори од суштинска важност за мирот и безбедноста од родова перспектива. Иако резолуциите за ЖМБ не се служат со терминот „управување со безбедносниот сектор“, тие ги истакнуваат клучните начела. Учеството е темелно начело и на Агендата за ЖМБ и на доброто управување со безбедносниот сектор. Столбот за заштита којшто е присутен низ Агендата за ЖМБ е одразен во начелата за одговорност и ефективност: само безбедносен сектор којшто ефективно одговара на потребите на жените и девојчињата, како и на мажите и момчињата, може да се опише како добро управуван. Во следниов дел е покажано како, покрај овие очигледни заеднички елементи, Агендата за ЖМБ и управувањето со безбедносниот сектор се заемно зависни.

Националните акциски планови за ЖМБ (НАП за ЖМБ), исто така, експлицитно укажуваат на поврзаност помеѓу РБС и ЖМБ. Државите коишто излегле од конфликт честопати во своите НАП за ЖМБ се фокусираат на безбедносниот и на правосудниот сектор; НАП за ЖМБ на „земјите-донатори“ често се заложуваат за поддршка на РБС во конфликтни и пост-конфликтни ситуации. Во Табела 1 се дадени примери за заложбите поврзани со РБС во НАП за ЖМБ.

Табела 1: Примери за заложби во однос на РБС во НАП за ЖМБ

Земја (период на важност на НАП за ЖМБ)	Заложби во однос на РБС
Авганистан (2015–2022)	Целите вклучуваат „родови реформи во безбедносниот и правосудниот сектор“ како начин за превенција на насилството врз жените и ефективно обезбедување на права на жените и нивно политичко учество.
Бразил (2017-2019)	Активностите вклучуваат „поддршка на локалните институции во процесите на реформа на безбедносниот сектор и во повторното воспоставување на владеењето на правото со цел унапредување и заштита на човековите права на жените и девојчињата.“ (Преведено од португалски од страна на DCAF)
Либериа (2009-2013)	„Рамките на безбедносна политика се оценети и реформирани во насока на обезбедување целосно учество на жените во безбедносниот сектор и во спроведувањето на националната безбедносна стратегија со цел заштита на правата на жените и обезбедување на нивната безбедност“/ „сензибилизација и залагање за подигнување на свеста помеѓу населението и зголемување на вработувањето на жени во безбедносниот сектор“/ „координирање на родовите програми и програмите за РБС“.
Северна Македонија (2013-2015)	Очекуваните резултати вклучуваат „внесување на родово-сензитивен пристап во креирањето на безбедносната политика... особено преку реформи во безбедносниот сектор, полицијата, одбраната, управувањето со кризи, цивилната заштита, интегрираното управување со границите.“
Јужен Судан (2015-2020)	Стратешка цел 2 е да се „поддржат реформите на безбедносниот сектор и да се професионализираат институциите од безбедносниот сектор за да им се овозможи да се спроведат резолуциите на Советот за безбедност на ОН.“
Швајцарија (2018–2022)	„... продолжува да ги поддржува реформите на безбедносниот сектор кои ги земаат предвид различните безбедносни потреби, како што се заштитата од насилство од банди, семејно насилство и трговија со луѓе ...“
Обединетото Кралство (2018-2022)	„... поддржува подобро обезбедување одбрана, безбедност и правда за жените и девојчињата, особено во однос на РБН (родово-базирано насилство); зголемено вработување, задржување и унапредување на жените во безбедносниот сектор; и градење на институции кои се способни и подготвени да идентификуваат и формулираат одговори на родово-специфични пропусти и нееднаквост во обезбедувањето безбедност.“

Преземено од НАП за ЖМБ на Меѓународната лига на жените за мир и слобода (WILPF), веб-страница на програмата PeaceWomen, <http://peacewomen.org>, април 2019 година.

Како пристапот на добро управување со безбедносниот сектор помага во остварувањето на целите од Агендата за ЖМБ?

После околу 20 години работа на граѓанското општество, владите, меѓународните организации и останатите во насока на остварување на амбициите од Агендата за ЖМБ, локалните и глобалните студии потврдуваат присуство на разни предизвици.³ Во овој дел се дискутира за тоа како пристапот на управување со безбедносниот сектор може да го олесни напредокот во однос на три клучни области: заштита на правата на жените и девојчињата, зголемување на учеството на жените во безбедносниот сектор и отчетност за спроведувањето на заложбите за ЖМБ.

Сфаќањето на Агендата за ЖМБ како заложба за правни, социјални и економски права

Заштитата на жените и девојчињата од сексуално и родово-базирано насилство при конфликти е истакнат приоритет во рамки на Агендата за ЖМБ. Како што е опишано погоре, резолуциите за ЖМБ на Советот за безбедност на ОН со право идентификуваат низа на улоги што безбедносниот и правосудниот сектор и РБС ги имаат во превенција и реагирање на сексуално насилство. Силното политичко залагање околу справувањето со сексуалното насилство при конфликт, иако обезбеди видливост и ресурси за проблемот, во некои контексти ненамерно резултираше со стеснување на фокусот на напорите за ЖМБ.

Голем број поборници на ЖМБ тврдат дека за справување со структурните причинители на конфликт, неопходна е трансформација на политичките, безбедносните и економските структури.⁴ Мора да се интензивираат напорите за надминување на родовата нерамноправност и родовиот дисбаланс во однос на моќта, коишто придонесуваат за конфликт и засилено се манифестираат при состојби на конфликт.⁵

Ако заложбите во рамки на Агендата за ЖМБ се гледаат низ призмата на управувањето со безбедносниот сектор произлегува дека „заштитата“ не значи само заштита од сексуално насилство, и впрочем не значи заштита само од насилство. Безбедносниот и правосудниот сектор се задолжени да обезбедат еднаквост пред законот за жените, мажите, девојчињата и момчињата. Оттука, „заштитата“ мора да вклучува заштита од дискриминација по прашања како што се сопствеништвото на земјиште, вработувањето, наследството, образованието и здравството. Неопходно е остварување на економските и социјалните права на жените заради заштита на жените и девојчињата од насилство и заради остварување на пошироката визија на Агендата за ЖМБ за постигнување мир и безбедност.

Со цел создавање простор за жените да имаат пристап и да може да придонесат за мировните процеси - важен аспект од столбот за учество од Агендата за ЖМБ - неопходно е да се исполнети одредени предуслови, помеѓу другите права, како што се еднаквост пред законот, безбедност и заштита од насилство, пристап до образование, слобода и движење и пристап до информации.

Трансформација на институционалната култура и практиките во рамки на безбедносниот сектор

Резолуциите за ЖМБ на Советот за безбедност на ОН ја истакнуваат важноста од учество на жените во мировните процеси, во одлучувањето по безбедносни прашања на национално и меѓународно ниво и во институциите од безбедносниот сектор. Во рамки на ОБСЕ, Акцискиот план на ОБСЕ за промовирање родова рамноправност истакнува дека воведувањето родова перспектива во активностите, политиките, проектите и програмите во политичко-воената димензија ќе ги земе предвид повиците од Резолуцијата 1325 на Советот за безбедност на ОН за зголемено учество на жените во, меѓу другото, спречување конфликти и процеси на пост-конфликтна реконструкција.⁶ На национално ниво, голем број НАП за ЖМБ вклучуваат заложби за зголемување на бројот на жени во безбедносниот сектор, особено во полицијата, војската и во мировните операции. Голем број полициски и вооружени сили усвоија родови политики и ги засилија напорите за вработување жени преку приспособување на критериумите и процесите за вработување и воведување политики кои овозможуваат баланс меѓу работата и семејството и таргетира кампањи за вработување. Програмите на ОН и билатералните програми за поддршка на спроведувањето на родово-одговорна РБС или ЖМБ понекогаш вклучуваат поддршка за вработување жени или градење на капацитети на женскиот кадар.

Меѓутоа, бројот на жени во безбедносниот сектор и понатаму е далеку од еднаков со бројот на мажи.¹ Во многу земји, иако поголем број жени стануваат дел од полициските и вооружените сили, структурните услови кои ги

¹ Видете ги податоците дадени во Алатките 2, 3, 4, 6 и 14 од *Збирката алатки за родот и безбедноста*.

обесхрабруваат да останат и понатаму се присутни. Жените се честопати диспропорционално прекумерно застапени на позиции од низок ранг, и на крај заминуваат поради недоволно искористување на нивните вештини, поради дискриминаторски ставови и политики, сексуално вознемирување и потешкотии во комбинирањето на работните практики со семејните одговорности.⁷ Резултатите од согледувањето на овие предизвици низ призмата на управување со безбедносниот сектор предлагаат пристапи кои можат фокусот на учество на жените од Агендата за ЖМБ да го преточат во трансформација на институционалната култура и на практиките којашто е неопходна за остварување на пошироките цели од Агендата за ЖМБ.

Институционалните вредности и култура заедно со механизмите за контрола и надзор на почитувањето на високите стандарди за личен и професионален интегритет на вработените и на институциите се суштински елементи на РБС и на доброто управување со безбедносниот сектор. Пристапот на управување со безбедносниот сектор насочен кон зголемување на учеството на жени во безбедносниот сектор треба да ја има предвид важноста на следниве аспекти при спроведувањето на агендата за ЖМБ.

Оспорување на машката институционална култура во насока на зголемување на учеството на жените и на севкупната разновидност. Во институциите од безбедносниот сектор, покрај тоа што од кадровски аспект доминираат мажи, тие се и симболично поврзани со машката и негуваат таква култура. За да се задржат жените неопходно е да се преземат активности за откривање и трансформација на институционалните структури, практики и култури кои активно и пасивно ги дискриминираат и маргинализираат жените. Тоа подразбира трансформација на машката институционална култура во рамки на безбедносниот сектор. Освен тоа, постигнувањето родова рамноправност во безбедносниот сектор е процес којшто оди паралелно со холистичко промовирање на институционална култура и работни практики кои се инклузивни, недискриминаторски и отворени кон разновидност. Важно е не само да постои баланс помеѓу мажи и жени во рамки на кадарот, туку и да се обезбеди разновидност помеѓу мажите и жените од аспект на етничка припадност, религија или верување, сексуална ориентација и други фактори, на начин што ќе го одразува поширокото општество.

Механизми за внатрешна контрола и отчетност во рамки на безбедносниот сектор. Зајакнатите контролни механизми во рамки на институциите на безбедносниот систем имаат потенцијал за спречување и справување со родовата пристрасност и дискриминацијата и за воведување нови идеали на институционална култура. Овие механизми вклучуваат:

- ◆ Проверка на биографски податоци и проверка (ветинг) во однос на претходни дела поврзани со родово насилство;
- ◆ Евалуација на успешноста преку која ќе се препознаат и вреднуваат особените вештини со кои жените и различни групи на луѓе може да го збогатат безбедносниот сектор и оценување на лидерите во однос на тоа колку добро ја негуваат инклузијата;
- ◆ Стабилни политики и добро функционален систем за поднесување претставки, механизми за пријавување и дисциплински мерки во однос на злоупотреба, насилство меѓу колеги, вознемирување или дискриминација врз основа на род, сексуална ориентација, родов идентитет или родово изразување, како и врз основа на фактори, како што се раса, етничка и религиска припадност, возраст и попреченост;
- ◆ Редовно прибирање и анализа на статистика и евалуација на политики во однос на разновидноста на работната сила, и повремена родова ревизија и оценување.⁸

Сите овие процеси треба да подлежат на надворешен мониторинг и надзор, како што е опишано долу во врска со спроведувањето на НАП за ЖМБ.

Институционалните структури, процеси и практики на контрола и отчетност засновани на начелата за добро управување со безбедносниот сектор може да ги премостат празнините помеѓу вработувањето на жени, нивното задржување и унапредување и одржаната институционална трансформација кон којашто се стреми Агендата за ЖМБ.

Надзор во насока на обезбедување институционална и финансиска отчетност за спроведување на Агендата за ЖМБ

Над 80 земји сега имаат НАП за ЖМБ. Иако голем број од овие планови ги идентификуваат процесите и активностите за спроведување, само мал дел содржат јасни индикатори, временски рамки, линии на одговорност и механизми за мониторинг и евалуација потребни за обезбедување транспарентност и отчетност во нивното спроведување.⁹ Од јануари 2019 година, од донесени 79 НАП за ЖМБ само 34 (43 проценти) вклучуваат посебни буџетски распределби.¹⁰ Механизмите за отчетност во безбедносниот и правосудниот сектор и понатаму се слаби во однос на поконкретните цели од Агендата за ЖМБ за ставање крај на неказниоста во случаи на сексуално насилство и злосторства против жените.

Пропустите во однос на отчетноста не се ограничени на политиката за ЖМБ или на кривичните дела поврзани со сексуално насилство: недостигот на отчетност е продорен во случај кога имаме слабо управувањето со безбедносниот сектор. Оттука, за надминување на овие предизвици во насока на остварување на Агендата за ЖМБ, неопходен е поширок ангажман со негување на култура на отчетност во безбедносниот и правосудниот сектор и градење на соодветните знаења, вештини и механизми.

Зајакнувањето на транспарентноста и отчетноста во безбедносниот и правосудниот сектор е суштински елемент на РБС и на доброто управување со безбедносниот сектор. Мерките за промовирање отчетност честопати се фокусираат на обезбедување достапност и пристапност на информациите со цел овозможување на јавна контрола, воспоставување ревизорски механизми и подложување на институциите од безбедносниот сектор на цврста и независна проверка и надзор, вклучително од страна на парламентот и граѓанското општество. Отчетноста подразбира дека од луѓето се бара одговорност за нивните постапки и за начинот на кој ги извршуваат своите задолженија. Секојдневните раководни практики треба да се погрижат за тоа, заедно со воспоставените механизми преку кои ќе се обезбеди санкционирање на секоја злоупотреба или погрешно постапување со јавните ресурси, доколку е неопходно, и со кривично гонење.

Пристапот на управување со безбедносниот сектор кој го зема предвид градењето отчетност во однос на ЖМБ ги унапредува внатрешниот и надворешниот надзор во однос на одговорностите на безбедносниот и правосудниот сектор за спроведување на агендата за ЖМБ, вклучително преку механизми за мониторинг и пријавување. Укажува на важноста на внатрешните структури за координација и мониторинг и на надворешниот надзор за спроведувањето на ЖМБ, како што е опишано во продолжение.

Внатрешни структури за координација и мониторинг. Од суштинско значење е постоењето на механизам којшто ги обединува сите главни владини, и по можност, граѓански агенции, вклучени во спроведувањето на НАП за ЖМБ. Постојат низа потенцијални модели за координација.¹¹ Процесот на координација треба да вклучува редовни состаноци за кои би се барало стандардизирано известување во однос на целите од НАП. На пример, Босна и Херцеговина има Координативен одбор за НАП за ЖМБ со јасни задачи. Тој е составен од претставници на министерства и агенции од безбедносниот сектор и претставник на граѓанското општество. Координативниот одбор е задолжен за мониторинг и евалуација на активностите поврзани со НАП за ЖМБ, и поднесува годишен извештај за спроведувањето на НАП за ЖМБ до Парламентарното собрание.¹²

Надворешен надзор од страна на државни тела. Низа државни тела се, или може да бидат, официјално назначени за следење на остварувањето на заложбите во однос на родовата рамноправност и ЖМБ, вклучително и НАП за ЖМБ. Таквите тела вклучуваат собраниски комисии, тела за финансиски надзор, институции на народниот правобранител и национални институции за човекови права (НИЧП). Тоа е „надворешен надзор“, затоа што тие тела се надвор од агенциите на безбедносниот сектор и ресорните министерства со директни одговорности за спроведување.

Парламентите сè повеќе играат активна улога во следење на спроведувањето на НАП за ЖМБ. На пример, 68 проценти од парламентите што учествуваат во Парламентарното собрание на НАТО го прават тоа.¹³ Во Шри Ланка, Комисијата за јавни финансии на Парламентот одржа јавна седница посветена на ЖМБ каде беа испрашувани министрите за нивните буџети и планови поврзани со родовата рамноправност и унапредување на Агендата за ЖМБ.¹⁴ Исто така, и собраниските комисии за безбедност и одбрана треба активно да следат дали институциите од безбедносниот сектор ги исполнуваат своите заложби во однос на ЖМБ.

Парламентарното следење и надзор над спроведувањето на заложбите за ЖМБ може да се врши преку собраниски дебати, состаноци и седници на комисији, како и преку прашања до владини службеници и објавување извештаи. За дополнителни упатства, видете во Алатката 7 за Парламентарен надзор над безбедносниот сектор и родот.

Парламентарниот надзор на спроведувањето на ЖМБ треба да биде надополнет со надзор од страна на **НИЧП и институциите на народниот правобранител**. НИЧП се независни тела воспоставени со уставен или законодавен акт, финансирани од државата и со конкретен мандат за заштита и унапредување на човековите права (познати и како комисији за човекови права или комисији за еднакви можности). Сите НИЧП според нивниот мандат за човекови права се задолжени за заштита и унапредување на правата на жените и родова рамноправност. Во голем број земји е воспоставена специјализирана НИЧП којашто се занимава со прашања на дискриминација, еднаквост и/или права на жените, како што е комисија за еднакви можности или комесар за полова дискриминација. Институциите на народниот правобранител се официјални тела предводени од народен правобранител (кој може да има и друг назив, како на пример „јавен бранител“ или „заштитник на граѓаните“). Народниот правобранител обично го назначуваат владата или собранieto, но тој има значително ниво на независност. Институциите на народниот правобранител се задолжени да ги застапуваат интересите на јавноста преку истражување и постапување по претставки за лошо работење или повреда на правата. Во некои земји, институциите на народниот правобранител се воспоставени со цел надгледување на институциите на безбедносниот сектор, вклучително и на полицијата и вооружените сили.

НИЧП и институциите на народниот правобранител се добро позиционирани за да може да го следат спроведувањето на заложбите за ЖМБ од страна на безбедносниот и правосудниот сектор. Тие генерално имаат посебни овластувања за пристап до информации и можност да добиваат и истражуваат претставки, да спроведуваат специјални истраги, да се консултираат со групи од граѓанското општество и да издаваат извештаи и препораки.¹⁵ На пример, во Грузија, јавниот правобранител издава годишен извештај од мониторингот на спроведувањето на НАП за ЖМБ, во кој се оценуваат активностите на институциите одговорни за спроведувањето и влијанието од нив. Нивниот извештај за 2017 година се базираше на состаноци со фокус-групи од вработени во институциите, дискусии со фокус-групи од внатрешно раселени жени и дискусии со невладини организации во главниот град.¹⁶

Надворешен надзор од страна на граѓанското општество. Тела кои не се во состав на државата, исто така, можат, под услов да се соодветно обезбедени со пристап до информации и политички простор, да придонесат за развој и самостојно да вршат мониторинг над остварувањето на заложбите во однос на родова рамноправност и ЖМБ од страна на институциите на безбедносниот и правосудниот сектор. Вклученоста на граѓанското општество – граѓанските организации (*ГО*), *академската заедница*, аналитичките центри и медиумите – во демократскиот надзор над безбедносниот и правосудниот сектор претставува клучен механизам во обезбедување на транспарентност и отчетност, коишто се основа на доброто управување со безбедносниот сектор, како и за столбовите на учество и заштита од Агендата за ЖМБ. Важно е да се обезбеди вклученост на женски организации, вклучително оние кои ги застапуваат жените со попреченост, жените-бегалци и мигранти, жените со различна боја на кожа, жените кои трпат нетолеранција или дискриминација врз основа на нивната религија или верување, и жените кои трпат вознемирување или дискриминација врз основа на нивната сексуална ориентација, родов идентитет или родово изразување; како и други организации кои застапуваат жени-припаднички на малцински групи.¹⁷

Во голем број земји, граѓанските организации и академската заедница ги здружуваат напорите и стручноста во мониторинг и надгледување на спроведувањето на заложбите за ЖМБ. На пример, 1325 Мрежата од Финска е платформа којашто обединува 12 граѓански организации и истражувачи. Таа беше вклучена во изработката на првиот НАП за ЖМБ на Финска и спроведува независен мониторинг над спроведувањето на НАП за ЖМБ, организира јавни дискусии и обучува други чинители од невладиниот сектор.¹⁸

Заклучоци

Реформата на безбедносниот сектор е клучна за одржување мир. Безбедносните актери имаат голем број моќни алатки на располагање. И тоа не се само пиштоли и лисици. Туку тие ги имаат алатките преку кои може да ги вратат општествата назад од работ на конфликт.

Неговата екселенција, г. Мирослав Лајчак, Претседател на Генералното собрание на ОН, Тркалезна маса на високо ниво за реформа на безбедносниот сектор и одржување мир, 23 април 2018 година; 2019 актуелен претседавач со ОБСЕ

Агендата 2030 и Целите за одржлив развој потврдуваат дека владеењето на правото, доброто управување и развојот се неопходни темели за мир и безбедност. Впрочем, доброто управување со безбедносниот сектор и РБС играат клучна улога како двигатели на мирот.

Според тоа, доброто управување со безбедносниот сектор е основа за остварување на Агендата за ЖМБ и за зголемување на застапеноста и вклученоста на жените, вклучително заштита на жените и девојчињата од сексуално и родово-базирано насилство и постигнување целосно и рамноправно учество на жените во безбедносните и правосудните институции и процеси на одлучување. Затоа, тоа игра суштинска улога во остварувањето на целите за спречување конфликт и постигнување траен мир. Во таа насока, меѓународната заедница и националните носители на одлуки треба да се стремат кон заемно зајакнувачки пристапи кон ЖМБ и управување со безбедносниот сектор: во политиките и стратегиите, во процесите на спроведување и структурите, и во следењето и надзорот.

Оваа политика илустрира како примената на начелата и добрите практики од перспектива на управување со безбедносниот сектор нуди нов пристап кон постигнувањето на целите за ЖМБ. Фокусирајќи се на институционалните мандати, вредности и култура, и на механизмите за внатрешен и надворешен надзор и отчетност, како и со согледување подалеку од физичката заштита во унапредувањето на човековите права, напорите за ЖМБ може да се издигнат на едно потрансформативно ниво.

Референци

1. DCAF (2015), *Управување со безбедносниот сектор*, Серија документи за реформа на безбедносниот сектор. Женева: DCAF.
2. DCAF (2015), *Реформа на безбедносниот сектор*, Серија документи за реформа на безбедносниот сектор. Женева: DCAF.
3. Примерите за глобални и регионални анализи ги вклучуваат студиите на UN Women (2015), *Превенирање конфликти, трансформирање на правдата, обезбедување мир – Глобална студија за спроведувањето на Резолуцијата 1325 на Советот за безбедност на ОН*. Њујорк: UN Women; Џорџтаун институт за жени, мир и безбедност и Институт за истражување на мирот во Осло (2017), *Индекс за жени, мир и безбедност 2017/18: Следење на одржливиот мир преку инклузија, правда и безбедност за жените*. Вашингтон, ДЦ: GIWPS and PRIO; S. E. Дејвис и Џ. Тру (2019), *Оксфордски прирачник за жени, мир и безбедност*. Њујорк: Оксфорд Универзити Прес; К. Ормхауг (2014), *Студија на ОБСЕ за Национални акциски планови за спроведувањето на Резолуцијата 1325 на Советот за безбедност на Обединетите нации*. Осло: PRIO; 'Ф. Олонисакин, К. Хендрикс и А. Океч (2015), „Конвергентноста и дивергентноста на три столба на влијание кај родот и безбедноста“, *African Security Review* 24(4): 1–14; М. Донадио и Ј. Риал (2015), *Агендата за жените, мирот и безбедноста во годината на нејзиното ревидирање: Интегрирање на Резолуцијата 1325 во војската и полицијата*. Буенос Аирес: RESDAL/Latin America Security and Defence Network; WinG India and APWAPS (2015), *Спектар на перспективи: Ревизија и анализа на Резолуцијата 1325 на Советот за безбедност на ОН во азиско-пацифичкиот регион*. Њу Делхи: WinG India and APWAPS.
4. Видете, на пример, кај П. А. Меди и А. Ј. Канг (2018), „Моќ, знаење и политиката на родот на глобалниот југ“, *European Journal of Politics and Gender* 1(1): 37–53; Н. Hudson (2017), „Моќта на мешаните пораки: Јазикот на жените, мирот и безбедноста во националните акциски планови од Африка“, *Africa Spectrum* 52; Saferworld (2015), „Заживување на превенцијата на конфликти во 1325“, поднесен труд до Глобалната студија за жени, мир и безбедност. Лондон: Saferworld; Л. Џ. Шеферд (2016), „Да се направи војната безбедна за жените? Националните акциски планови и милитаризацијата на Агендата за жените, мирот и безбедноста“, *International Political Science Review* 37(3): 324–335.
5. Видете, на пример, кај В. Хадсон, Б. Бејлиф-Спенвил, М. Каприоли и К. Емет (2012), *Полот и светскиот мир*. Њујорк: Колумбија Универзити Прес; WILPF (без датум), „Дали родовата рамноправност води кон мир? Информативен лист што се надоврзува на Глобалната студија за 1325“.
6. Освен тоа, Одлуката 14/05 на Советот на министри на ОБСЕ за жени во конфликт, превенција, управување со кризни состојби и пост-конфликтна рехабилитација ги охрабрува земјите-учеснички на ОБСЕ да преземат активни чекори за да обезбедат дека жените се целосно информирани и охрабрани да аплицираат за позиции во областа на спречување конфликти и процеси на пост-конфликтна рехабилитација, особено за високи раководни позиции.
7. На пример, С. Еткинс (2018), *Извештај од основна студија: Жените во вооружените сили во регионот на ОБСЕ*. Варшава: ОБСЕ; Национален центар за жени и полициско работење (2001), *Вработување и задржување на жените: Водич за самооценување на службите за спроведување на законот*. Лос Анџелес, Калифорнија: NCWP, стр. 133; Џ. Браун (1996), „Интегрирање на жените во полициското работење: Компаративна европска перспектива“, во М. Пагон (изд.) *Полициското работење во Централна и Источна Европа: Споредба на знаење од прва рака со искуства од Западот*. Љубљана: Колеџ за полициски и безбедносни студии, стр. 627–633.
8. Видете кај М. Бастик (2011), *Водич за родово самооценување за полицијата, вооружените сили и правосудниот сектор*. Женева: DCAF; С. Кромпветс (2019), *Родово-одговорно оценување на организациската клима кај вооружените сили*. Женева: DCAF.
9. UN Women, забелешка 3 горе; Ормхауг, забелешка 3 горе, стр. 14.
10. WILPF PeaceWomen веб-страница (без датум), „Земји-членки“.
11. Видете кај З. Липаи и А. Јанг (2017), *Креирање национални акциски планови: Водич за спроведување на Резолуцијата 1325*. Вашингтон, ДЦ: Inclusive Security.
12. А. Рамшак (2015), *Резолуција 1325 на Советот за безбедност на Обединетите нации: Жените, мирот и безбедноста во земјите од Западен Балкан и Словенија*. Љубљана: Институт Еквилиб, стр. 28.
13. С. Фербах и А. Ривс (2018), *Улогата на парламентите во земји-членки на НАТО во застапувањето на Агендата за жени, мир и безбедност: Истражување на парламентарното собрание на НАТО*. Женева: DCAF.
14. UNDP (2011), „Како парламентите може да работат со жените на создавање мир“.
15. За понатамошни упатства, видете кај М. Бастик (2014), *Интегрирање на родот во надзорот над безбедносниот сектор од страна на институциите на народниот правобранител и националните институции за човекови права*. Женева: DCAF, ОБСЕ, ОБСЕ/ОДИХР.
16. Јавен правобранител на Грузија (2017 год.), *Спроведување на Националниот акциски план за жени, мир и безбедност – Резултати од мониторингот*. Тбилиси: UN Women.
17. Видете во Алатката 9, „Надзорот од граѓанското општество врз безбедносниот сектор и родот“, во DCAF, ОБСЕ/ОДИХР, UN-INSTRAW (2008), *Збирка алатки за родот и реформата на безбедносниот сектор*. Женева: DCAF, ОБСЕ/ОДИХР, UN-INSTRAW.
18. Г. Одановиќ (2013), *Улогата на граѓанските организации во мониторингот и евалуацијата на Националните акциски планови за спроведување на Резолуцијата 1325 на Советот за безбедност на ОН*. Белград: BCSP, стр. 6; веб-страница на 1325 мрежата од Финска.

Изработено од Марта Гитони, Леа Лехук и Меган Бастик

Благодарност до

DCAF, OSCE ODIHR и UN Women се заблагодаруваат на Ферли Шапуи, Аико Холвикиви и на Аудино Океч за ревидирањето на нацрт-верзиите на оваа политика. Авторите, исто така, им се заблагодаруваат на Грациела Павоне (ОБСЕ ОДИХР), Бред Орчард (UN Women) и на Лорејн Серано и Ана-Лена Шлуктер (DCAF) за нивниот придонес.

DCAF се заблагодарува за соработката на Швајцарската Конфедерација и на Министерството за меѓународен развој на Обединетото Кралство во изработката на оваа политика.

Објавено во Швајцарија од Центар за управување со безбедносниот сектор од Женева (DCAF).

DCAF Geneva
PO Box 1360
CH-1211 Geneva 1
Switzerland
ISBN: **ДА СЕ ВМЕТНЕ**

© DCAF, OSCE/ODIHR, UN Women, 2019

Се охрабрува користењето, преводот и споделувањето на оваа публикација. Меѓутоа, ве замолуваме да ги наведете и да ги цитирате материјалите и да не ја менувате содржината.

Користете го следниов цитат: DCAF, OSCE/ODIHR и UN Women (2019), „Пристап на управување со безбедносниот сектор кој ги зема предвид жените, мирот и безбедноста“, во Збирката алатки за родот и безбедноста. Женева: DCAF, OSCE ODIHR, UN Women.

Оваа збирка алатки е објавена со поддршка на Канцеларијата за демократски институции и човекови права на ОБСЕ (ОБСЕ/ОДИХР). Нејзината содржина не значи дека ја одразува политиката и позицијата на ОБСЕ/ОДИХР.

Предупредување:

Овој документ беше првично објавен од страна на Центарот за управување со безбедносниот сектор (DCAF) од Женева, Канцеларијата за демократски институции и човекови права на ОБСЕ (ODIHR) и UN Women во 2020 година на англиски јазик како „Policy Brief: A Security Sector Governance Approach to Women, Peace and Security“. Оваа верзија „Политика: Пристап на управување со безбедносниот сектор кој ги зема предвид жените, мирот и безбедноста“ е неофицијален превод, обезбеден и објавен од страна на UNDP SEESAC со финансиска поддршка од Министерството за надворешни работи на Кралството Норвешка и Министерството за ЕУ интеграции и надворешни работи на Република Словачка низ проектот „Зажакнување на регионалната соработка во вклучувањето на родовата перспектива во реформата на секторот безбедност во Западниот Балкан“. Неговата содржина не секогаш ги одразува политиката и ставовите на ODIHR. Таму каде постојат разлики во текстот, Ве молиме да ја сметате оригиналната публикација на англиски јазик како дефинитивна и официјална верзија.

